

A jól szituált családokhoz képest; az értelmiséghez, a vezető beosztású szülők gyerekeihez képest; a nagy jövedelmű apák csemetéihez képest; a nagyvárosok új lakótelepein élőkhöz képest; a jól felszerelt, modern iskolákban tanulókhöz képest; a gyerekeiket ösztönző, perspektívát látó, érte áldozatot hozó szülőkhöz képest... akik naponta figyelik és segítik, akik minden szükséges tanszert megvásárolnak, akik időben megveszik a legjobbat és ezen túl is tesznek valamit: odafigyelnek a teljesítményére, a teherbírására; ha kell korrepetálnak, ha lehet, különórákra járatják, kiegészítő foglalkozásokra serkentik (sport-, ének-, zene-, balett-, nyelvtanórák stb.); mások szakkörökbe járatják, megteremtik a zavartalan tanulás körülményeit, külön szobát, külön sarkot kap a gyerek íróasztallal, csönddel, nyugodt otthoni légkörrel, tisztasággal, saját ággyal, vacsorával, meleggel...

Ez lenne a mérce? Ha ez a szülő a jó példa, akkor azt hiszem, jól körülhatárolható: így csak egy kis csoport gondoskodik és gondolkodik a gyerekekről.

A fenti ismérvek — újraolvasva — azonos csoportnál tűnnek fel: azoknál a szülőknél, akik vezető beosztásúak, akik értelmiségiek (műszaki vagy humán), akik az átlagnál nagyobb jövedelműek, akik a mindenkori városnak a központjában laknak, illetve a város legelőnyösebb helyén, akiknek a lakásában jut egy kis helyiség (vagy kialakítanak), akiknek a lakásuk közelében áll a jól felszerelt, modern iskola, akiknek van törekvésük, igényük, pénzük a gyerek iskoláztatására, továbbtaníttatására, akik képessé teszik, kondicionálják gyerekeiket az átlagnál nagyobb terhek viselésére, akik kiskorától viszik nyaralni, utazni, ismeretlen tájat látni, viszik magukkal külföldre... ez egy és ugyanazon réteg. Meglehetősen kevesen vannak.

S hozzájuk mérjük a százezreket? A lemaradókat, az elhanyagolt falusi, tanyai, külvárosi iskolák tanulóit, a zürös családban élőket, az iszákos szülők gyerekeit, a nem tudom kiket?

Milyen legyen a feleségem?

BESZÉLGETÉS A PÁRVÁLASZTÁS RÓL, A HÁZASSÁGRÓL

Heteken át vallattam három fiút.

Mi a közös bennük? Az, hogy nőtlenek, de nem akarnak azok maradni, vagyis családot szeretnének, feleséget, gyereket. Közös az iskolai végzettségük: mindhárman érettségiztek, és szakmunkásként, gyárban dolgoznak. Közös, hogy budapestiek és a szüleikkel élnek.

Különböző viszont az életkoruk. Egyikük tizenkilenc éves, a másik huszonegy, a harmadik huszonkilenc. Ugyanis arra voltam kíváncsi, hogy egy adott témakörön belül, mennyire azonos, vagy ellentétes a fiúk elképzelése, véleménye. Mennyivel gondolkodik „érettebben” a harminchoz közel álló a húsz év alattinál?

A három fiúval külön-külön beszélgettem. A fő kérdések mindhármójuknál azonosak voltak, ezért válaszaiknál bizonyos átfedések, ismétlődések előfordulnak.

Melyik életkor a legmegfelelőbb a házasságkötésre, a családalapításra?

A 19 éves: Szerintem bármelyik. Nem attól függ, hogy hány éves valaki, hanem, hogy mikor találkozik a nagy Ő-vel.

— Úgy érti, hogy maga már érett a családalapításra?
— Világos.

A 24 éves: A férfiaknál a 24—27 közötti évek a legalkalmasabbak. Ekkorra már ki-ki ismeri a lehetőségeit, megszerzi a kellő emberismeretet, van valami elképzelése a világról; már tudja, milyenek a nők, és azt is tudja, milyen házasságot szeretne. De még nem megcsontosodott, még tud alkalmazkodni.

A 29 éves: Huszonöt fölött és harminc év alatt. Túl sokáig veszélyes várni, mert minél idősebb valaki, annál nehezebben talál feleséget. Nemcsak a nők esélyei csökkennek az idővel, a férfiaké is. A harminc év fölötti férfi, hacsak nem akar agglégény maradni, már kénytelen megalkudni; be kell érnie az egyre kisebb és, bocsánat, egyre silányabb választékkal! Ezért is szeretnék megnősülni, mielőtt betöltöm a harmincat! Már is az a gyanúm, hogy kénytelen leszek bizonyos engedményekre. Például, nekem a tizenhat-tizenhét éves lányok tetszenek. Nade, ők már hozzámmal túl fiatalok, nekik én bácsi vagyok.

— Tíz évvel ezelőtt is a tizenhat évesek tetszettek?

— Akkor a velem egyidősek, vagy az egy-két évvel idősebbek. Csakhogy akkor még nem akartam nősülni.

A különböző korú fiúk véleménye tehát különböző. Kérdés: mit mond a statisztika?

1977-ben Magyarországon 97 015 házasságot kötöttek, s a boldogító igent kimondó férfiak több mint a fele (51 százaléka) 20—24 év közötti volt, utánuk következett a 25—29 évesek korcsoportja 21,6 százalékkal, majd pedig — harmadik helyen! — a 19 év alatti fiúk, 7,9 százalékkal. Vagyis, az esküvők 80,5 százalékában harminc éven aluli volt a vőlegény.

Ötven évvel ezelőtt, 1930-ban, a 19 év alatti fiúk az összes házasságra lépőknek csak 3,5 százalékát tették ki.

Ugyancsak 1930-ban a 20—24 év között nősülő férfiak aránya 38,1 százalék volt.

Fordítsuk meg a dolgot. Lehet, hogy nem a százezrek vannak hátrányban, hanem ez a szűk réteg jutott túlzott előnyhöz? S egyáltalán, miért hozzájuk mérjük a szintet? Miért egy átlagon fölüli lehetőségekkel bíró csoporthoz? Akiknek a gyerekei — az előnyök alapján — mintagyerekek és így mintafelnőttek lesznek.

A hátrány felszámolása forradalmi gondolatnak tűnhetett a tanügyi igazgatásban. De ha a hátrányt egyelőre nem vagyunk képesek felszámolni — az előnyök csökkentésére miért nem gondol senki?

Mi az alapállás? *Főzárkózni* a társadalom permanensen polgárosodó rétegéhez — vagy a munkásosztály, a parasztság szintjén *minőségi tudást, etikát, erkölcsöt produkálni*?

Nem arról van szó tehát, hogy szüntessük meg a jó iskolákat, hogy durván törjük le a magas jövedelmeket. Arról sincs szó, hogy napiparancsba adjuk a szülőknek: ne foglalkozzon annyit lánya jövőjével, ne törődjön többet a fiával. Hanem miről van szó? Hiszen, ha részleteiben tudnám a megoldást... a társadalom (kéretlen) apostoloként már bizonyára kimondtam volna, s bizonyára megjáróm a kálváriát, ami — jelen berendezkedésünkben — már egy hajnövesztő szer feltalálóját is megilleti.

Talán vállaltam volna a tortúrát, a vitát. De hát részleteiben nem ismerem a megoldást. Csak odáig jutottam: *fordítva is meg kell néznünk* ugyanazt. Hátha megkérdőjelezi — és előbbre viszi ezáltal — a jelenséget. Szofizma? Nem. Elemeznünk kell ezt az érintettek szempontjából. Hiszen a „hátrányt” olyanok fogalmazhatták meg először, akik érzik a saját előnyüket. Egészen biztosan nem a 35 éves, fél-analfabéta segédmunkás apa mondta ki: az én gyerekem hátrányban van. Ő legföljebb azt láthatja: mások, valakik előnyben vannak vele és a gyerekével szemben. Mások fogalmaztak helyette. Mások tesznek érte valamit.

De elegendő ez?

Siklós László

A 25—29 évesek 1930-ban, a házasságra lépőknek majdnem egyharmadát, 32 százalékát tették ki.

1930-ban, a 30 év alatti, házasságra lépő férfiak az összes nősülőknek 73,2 százalékát alkották.

Vagyis fél évszázad alatt a férfiak életkora a házasságkötéskor jelentősen lecsökkent. De csökkent a lányoké is.

A házasságra lépő nőtlenek és hajadonok átlagéletkora

Év	Férfi (év)	Nő (év)
1948.	26,4	22,8
1960.	25,3	21,9
1970.	24,0	21,1
1977.	23,5	21,0

(Demográfiai Évkönyv, 1977. KSH)

Apáink megfontoltabbak voltak?

Lehetséges. De közrejátszott az is, hogy régen csak akkor nősült a férfi, ha bizonyos egzisztenciát teremtett magának, s jövendő családjának. Ritkaságszámba ment például, hogy egy egyetemista a tanulmányai ideje alatt megnősüljön. Ma ez már mindennapos. Vagy: házassaladó korbá akkor lépett a legény, amikor letöltötte a katonai idejét. Ma a néphadseregben sok házas-gyermekes kiskatona szolgál.

A három megkérdéztet fiú közül, azt hiszem, a 19 éves véleménye ma az általános: „Nem attól függ, hogy hány éves valaki, hanem, hogy mikor találkozik a nagy Ő-vel!”

Mindez nagyon szép: csak az érzelmek dominálnak, mondhatjuk. De vajon egy tizenkilenc éves épp olyan megfontoltan, körültekintően, éretten lép a házasságba, mint a nála öt, netán tíz évvel idősebb?...

Mennyi idősen legyen a feleségük? Szükség van-e korkülönbségre?

A 19 éves: Velem egykorút szeretnék, legfeljebb egy évvel fiatalabbat. Úgy érzem, vele jól kijönnék. Idősebb semmiképp se legyen, mert irtó cikis egy öreg nővel végigmenni az utcán.

A 24 éves: Velem egyidős legyen, legfeljebb két-három évvel fiatalabb. Semmiképp se húsz éven aluli, mert az még gyerekes gondolkodású, az életről fogalma sincs. A házastársak közti túl nagy korkülönbség is visszaüt idővel, sőt, már kezdetben is, mert eggyel több ok arra, hogy ne értsék meg egymást. Ha már tíz év van köztük, akkor is két korosztály, két nemzedék.

A 29 éves: Négy-öt év korkülönbség az ideális. A velem egyidős nő már megkeseredett, kiábrándult, megalkudott a világgal, önmagával, álmaival. Neki már határozott elképzelése van az életről, jövendő férjéről, a házasságról. Kétféle „öreglány” létezik. Az egyik, aki saját izlése és elképzelése szerint akar engem átfőrnálni, kössz, ebből nem kérek, ne megváltoztatni akarjon, hanem megérteni. S van a másik típus, a bólogató. Aki már örül, hogy egyáltalán férjet kapott, és ezért lemond még az egyéniségéről is és teljesen aláveti magát a férje akaratának. Ebből se kérek. Ha találnék egy huszonegy-huszonöt éves, az volna jó. Abban már van komolyság, élettapasztalat, de még nem megcsontosodott, még képes az alkalmazkodásra, sőt, még változni is tud.

— Miért kell, hogy változzon?

— Mert a házasság átformálja mindkét felet.

A három fiú közül kettő jövendő felesége életkoráról tulajdonképp azonosan vélekedett. „Velem egykorút szeretnék” mondta a 19

éves. „Velem egyidős legyen, legfeljebb két-három évvel fiatalabb” mondta a huszonnégy éves. S csak a 29 éves szeretne nagyobb — ő is csak négy-öt év — korkülönbséget.

S vajon mit mond a gyakorlat — vagyis a statisztika?

1930-ban a menyasszony-vőlegény életkora közti átlag 4,2 év volt.
1960-ban 4,1 év
1970-ben 3,5 év
Azóta viszont, szinte évenként csökkent:
1971-ben 3,5 év
1972-ben 3,4 év
1973-ban 3,4 év
1974-ben 3,3 év
1975-ben 3,1 év
1976-ban 3,0 év
1977-ben 3,0 év
1978-ban 2,9 év

Sokan úgy tartják, az a jó, ha néhány év korkülönbség van a házastársak között. Mert: a nő hamarabb öregszik. Mert: a lányok gondolkodásban érettebbek a fiúknál körülbelül 3—4 évvel, vagyis, ha épp ennyi köztük a korkülönbség, azonos szinten állnak. Egy bizonyos, akárhány fiúval beszéltem erről, valamennyi azt mondta, vele egyidős, vagy két-három, esetleg négy évvel fiatalabb nőt akar elvenni. Olyannal nem találkoztam, aki nálánál idősebbet akar feleségnek.

Mennyi ideig járjanak együtt?

A 19 éves: Három-négy hónap elegendő. Mert ha túlságosan kisimerik egymást, a házasságuk unalmas lesz.

A 24 éves: Ha, mondjuk, minden nap találkoznak, akkor minimum fél év kell. Persze, van itt egy bökkenő. Ha megismerkedek egy olyan lánnyal, aki tetszik, világos, hogy nem fogom a rossz tulajdonságaim felsorolásával elriasztani. Biztos, hogy ő is ugyanígy tesz. Mindketten megjártsszuk magunkat és kölcsönösen becsapjuk egymást. Azért hat hónap elég nagy idő ahhoz, hogy valamit megsejtsünk a másik igazi arcából is.

A 29 éves: Ha a megismerkedés első percétől őszinte lenne egymáshoz az a két ember, ha fel mernék fedni igazi énjüket, akkor egy év elegendő lenne. De ezt az évet két részre osztanám. Az első fele: egymás természetének kipuhatólása. S ha az elfogadhatónak tűnik, akkor ki kell próbálni — az év második felében — hogy tudnak-e együtt élni.

— Próbaházasságra gondol?

— Arra. Naponta együtt kelni, feküdni, reggelizni, vacsorázni, a napi gondokat megoldani, Ha fél év elteltével is úgy tűnik: tudnak együtt élni, akkor, de csakis akkor házassodjanak össze!

— Maga élt már próbaházasságban?

— Épp itt a baj, hogy nálunk ezt nem lehet megvalósítani. Első akadálya a lakás. Vigyem anyámhoz; anyuka, mi most kiprobáljuk, tudunk-e együtt élni? Elsőként az anyám botránkozna meg, aztán a szomszédok, rokonok, ismerősök, munkatársaim. Nálunk nemcsak hagyománya nincs a próbaházasságnak, mint mondjuk, a svédeknél, de más az erkölcsi felfogásunk is.

— Gondolja, hogy a lányok beleegyeznének?

— Valószínűleg nem. Mert ha nem sikerült...? Azt el lehet titkolni, hogy lefeküdtem X-szel és Y-nal, de hogy együtt éltem vele...?

— Ilyenkor szokták kérdezni: és mi legyen a próbaházasságból született gyerekekkel?

— Ne fogjanak meg! S itt a következő probléma: a próbaházasság csak bizonyos életkor és kulturális szint fölött, önmaguk és társuk iránt felelősséget érző felnőttek között jöhet létre.

Mit mondott a 19 éves, magát a házasságra már érettnak tartó fiú? Elég a három-négy hónapi ismeretség, különben megunják egymást. A 29 éves pedig együtt akar lakni jövőre feleségével. Két véglet? Éppen annak is felfoghatjuk, de nem erről van szó. Inkább arról, hogy mást ért a házasságon a 19, és mást a 29 éves. Próbáljuk ezt megközelíteni.

Mi a házasság?

A 19 éves: Hogyhogy mi? Két, egymást szerető ember együttélése.

— Hallott már arról, hogy a szerelem idővel elmúlik?

— Hát, akkor el kell válni.

A 24 éves: Hogy mi a házasság? Együtt él az a két ember, aki egymást szereti. Jól megvannak együtt, kevés köztük a veszekedés, a zúr. Otthont teremtenek, nevelik a gyerekeiket.

A 29 éves: Nem tudom, ki mondta, valami nagyon okos ember, de nem is a neve a lényeges, hanem ahogy megfogalmazta. A házasság: szövetség az életre, a munkára, a gyereknevelésre. Olyan szövetség, aminek alapja a szerelem, a szeretet, a megértés, és a szexuális összhang. Ebben minden benne van, ugye?

Soroljon fel három követelményt, amely elengedhetetlen a házassághoz.

A 19 éves: Szerelem, szépség, hűség.

A 24 éves: Szerelem, megértés, lakás.

A 29 éves: Nem tudom felsorolni. Mert nemcsak három, de legalább harminchárom tényezőnek kell egybeesnie. Fontos a szerelem, szeretet, de legalább ilyen fontos az azonos műveltségi szint, aztán az őszinteség, a hűség, az alkalmazkodni tudás, a megértés, az azonos életcél, és még sorolhatnám.

A párválasztásnál milyen szerepet játszik a külső?

A 19 éves: A legfontosabbat! Egy szép lány, vagy egy jó alakú, akinek klassz a szerelése, engem mindig feldob. Szerelemből akarok nőszülni, és ahogy magamat ismerem, tucatlányba nem fogok beleesni. Akit én elveszek, az olyan szép lesz, hogy ha megyünk az utcán, a hapsikat az irigységtől kitöri a frász!

A 24 éves: A külsőre figyel fel az ember, nem? Tehát fontos! De nehogy azt higgye, filmsztárszépségűre vágyom. Szerintem egy feltűnő szépségű és átlagon felül csinos feleség kész istencsapás. Mert az mindig, mindenkinek tetszeni akar, és egyfolytában féltékenykedhet a férje, nem is ok nélkül. A másik pedig az, hogy a szép nő az isten pénzét is képes magára költeni. Jártam egy ilyen csajjal, neki nem a program volt a fontos, a diszkó, mozi, vagy a színház, minden csak ürügy volt arra, hogy csilloghasson. Nem ezt a típust akarom. Inkább az átlagosat. Aki átlag szép, átlag csinos.

A 29 éves: A külső lényegtelen, majdhogynem elhanyagolható. Az a fontos, ami belül, a fejben van. A gondolkodásban, a magatartásban, az érzelmi-értelmi megnyilvánulásában.

— Csúnya nőt is elvenne?

— Azt azért nem. Én csak azt próbáltam megfogalmazni, hogy nem a külső a döntő. Legyen benne valami, ami szimpatikus és ez elég is. Az olyan kikötést, hogy szőke legyen, 165 magas és kék szemű, marhaságnak tartom. Ilyenről csak hűszévesen ábrándozhat az ember, aztán, ahogy okosodik, úgy is mondhatnám, öregszik, rájön, hogy nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy olyannal fogja leélni az életét. Mert a külső kikötése alapján lehet szórakozópartnert választani, de feleséget nem!

Iskolai végzettsége, foglalkozása?

A 19 éves: Nem szeretem a nagyokos csajokat, ha valamit nem tud az ember, képesek rögtön lecikizni. Ne legyen érettségije, elég, ha a nyolc osztályra megvan, de az sem baj, ha nincs meg.

— Szakmája lehet?

— Az nem árt, mert a szakmunkás többet keres. De semmiképp se valami elit szakma, fodrász, vagy ilyesmi, mert azok megintcsak lecikizik az embert. Gyári munkás, az volna jó.

A 24 éves: Szeretném, ha hozzám hasonlóan meglenne az érettségije, így könnyebben megértenénk egymást. Ha olyanba szeretnék

bele, aki csak nyolc osztályt végzett, az sem kizáró ok. Nem hiszem, hogy egy diplomás nőbe beleszeretnék, mert zavaros, hogy fölöttem áll. Szerintem az az ideális, ha nagyjából két, azonos szinten álló ember kerül össze. A foglalkozása különösebben nem érdekel.

A 29 éves: Ha szemantikusan egyenlőségi jelet teszünk az iskolai végzettség és a műveltségi szint közé, akkor azt mondom, érettségizett legyen. De műveltséget nemcsak iskolában szerezhethet az ember! Néhány évvel ezelőtt elég hosszú ideig együtt jártam egy szakmáját imádó mérnöknővel, akinek műveltségi szintje egyenlő volt a nullával. Tipikus szakbarbár volt. És jártam egy nyolc osztályt végzett szakképzetlen bolti eladóval, akitől rengeteget tanultam. Az iskolai végzettségre tehát nem adok. De ami nagyon fontos: férj-feleség nagyjából azonos szinten álljon. Természetesen csak arra az esetre értem ezt, ha a férfi feleségében a férst is keresi. Ha viszont a régi család- és feleségideál híve az illető, akkor legjobb, ha analfabétát vesz feleségül... A foglalkozása csak annyiban érint, hogy azért értek valamit a munkájához, megérthessem a munkahelyi gondjait.

Házasságkötések a házasságkötő iskolai végzettsége szerint 1977.

A férfi által végzett osztályok száma

	A nő által végzett osztályok száma							Összesen
	0	1-3	4-5	6-7	8	9-12	13-x	
0	101	30	34	19	21	3	—	208
1-3	92	106	139	118	90	3	2	550
4-5	88	152	405	396	416	38	2	1497
6-7	96	144	408	1535	1448	156	17	3804
8	59	138	563	1683	41512	14585	1286	59826
9-12	1	7	32	174	6181	11806	2300	20501
12-x	—	—	6	32	831	4390	5369	10628
				+ 1 ismeretlen				1
Összesen:	437	577	1587	3957	50499	30981	8976	97015

(Demográfiai Évkönyv, 1977. KSH)

Ha csak egy pillantást vetünk a táblázatra, máris kitűnik: a férfiak nagy többsége elsősorban azonos iskolai végzettségűvel köt házasságot, ezután következik a közvetlenül alatta, vagy fölötte álló.

Mennyire számít az anyagi helyzet? Mit hozzon a lány?

A 19 éves: A velem egyidősnek még nincs spórolt pénze, hisz tudom magamról, hogy évekig ruházkodásra költ az ember. Hát tőle sem várom, hogy legyen takarékbetétkönyve, világos. De az jó lenne, ha a szülei támogatnák.

— Hogy érti ezt?

— Mondjuk, megoldanák a lakást. Odafogadnának bennünket, vennének bútort, ezt-azt, ami kell az induláshoz.

— Tehát: jómódú, vagy aránylag jómódú családból származzon?

— Az sose árt. De én még egyetlen lánytól se kérdeztem meg, hogy ha férjhez megy, mi esik le a faterjáéktól?

A 24 éves: Ne higgye, hogy anyagias vagyok, inkább csak realisan nézem az életet. Ha ma összekérül két olyan fiatal, akiket a szülei segíteni nem tudnak, hát azoknak pokoli nehéz életük lesz. Alბérletben kezdeni, a semmiből megélni és ugye, jön a gyerek is. Azt látom a munkahelyemen, hogy akik így kezdik, azoknak, mire eljutnak a saját lakásig, már tönkre is ment a házasságuk a spórolásba, a lemondásba. Na most az a nagy helyzet, hogy a fateromék nem tudnak nekem segíteni, mert nemrég elváltak és mind a kettőnek új családja van. Szóval én egy fillérre se számíthatok tőlük. Húszezer forint megtakarított pénzem van, az egyenlő a semmivel. Nem akarom lemondássorozattal kezdeni a házasságomat, ebből következik, hogy jó néven venném, ha a választottam könnyebbé tenné az indulásunkat.

— Konkrétan, mire számít?

— Lakásra, vagy lakhatásra gondolok. A szüleinél egy szoba, mondjuk. Meg egy kis indulótöke, amiből a szobánkat berendezhetjük.

— S ha olyan lánnyal találkozik, aki, mondjuk, árva, vagy rosszul ereszítették el otthonról...?

— Ha egyébként minden stimmel, akkor egye fene, megpróbáljuk csupasz fenékkel...

A 29 éves: Mostanra jutottam egyenesbe. Most már jut mindegyre, amire kell, a ruházkodás se gond, motorom is van, de megtakarított pénzem semmi, nem vagyok hangya típus. Tudom, az élet-színvonalam mindenképp esni fog, ha megnősülök. Anyámnál egyelőre lakhatunk. Önálló lakás? Ki tudja, hány év múlva lesz. Mégis, szerintem az anyagiak a legeslegutolsó szempont a párválasztásnál. Legalábbis nálam. Ha az a lány olyan körülmények között élt eddig, hogy tudott félretenni, vagy van lakása, vagy a szülei jómódúak, és segítenek bennünket, természetesen nem utasítom vissza. De, ha történetesen annyi a vagyona, ami rajta van, akkor azt mondom magamnak: most pedig ráhajtasz öregem a munkával és napi két fröccs helyett elég lesz egy is. Érti?

Jaj, de szolidak ezek a fiúk! Most először éreztem azt, hogy egyikük se mond igazat. Pontosabban: valami olyan szöveget adtak be, amiről úgy gondolták, jó fényt vet rájuk. Csakhogy megfeledeztek néhány, előzőleg mondott apróságról. Elvittem mindhármukat autózni. Külön-külön természetesen, és szándékosan az óbudai lakótelep, majd pedig a Rózsadomb felé. Mentünk végig a Bimbó úton, meg is álltam az épülő luxusvilláknál, luxus társaslakásoknál, bámészkodni. A lakótelepre a megjegyzésük: „De jó volna itt egy kégli!” A Rózsadombon: „Hát nekem ilyen az életbe nem lesz!” Mire én: „Okosan kell nősnülni”. Erre a 19 éves: „Én nem is fogom

alბérletben kezdeni! Minimum egy lakótelepi szoba a faterjáéktól, különben részemről oda a parti”. A 24 éves: „Ismerem egy elvált csajt, volt egy gyereke is, a kéglit neki ítélték, itt lakott a Raktár utcában a hetedik emeleten. Nem volt valami bomba ész, de hát az a kégli!” „És miért lett oda a parti?” „Nem feleltem meg a csajnak, mert épp autóra hajtott. Mármint autós férjet kerestem”. A 29 éves: „Ha már az ember egyszer ráadja a fejét a nősülésre és enged magát betörni, hát valamit valamiért! Ha egy mód van rá, én szeretnék egy lakást kapni nászajándékba. Átmenetnek megtenné egy lakótelepi is, de inkább egy ilyen luxus. Mondja, nincs magának ezen a környéken magányos nőismerőse?” — kérdezte a Bimbó úton. „Elvénne?” „Na hallja, ilyen környezetért az ördög öreganyját is!”

Lány legyen?

A 19 éves: Ezt hogy érti?

— Ahogy kérdeztem. Családi állapotát tekintve és egyébként is.

— Szerintem egy húsz év körüli csaj, ha az klassz, már lefele küldt néhány sráccal. Lehet, hogy van húszéves szűz lány, de az akkor azért szűz, mert olyan ronda, hogy nem kellett senkinek! Ezért nem ragaszkodom ahhoz, hogy tényleg lány legyen, csak hivatalosan. Legyen ez mind a kettőnek első házassága.

A 24 éves: Nem akarok hadakozni se egy meghalt férj megszépült árnyával, se egy valós elvált férjjel. Tehát se elváltat, se özvegyet nem akarok! Ha a kérdésben az is benne van, mert eléggé kétértelműen fogalmazta meg, hogy szűz legyen-e a jövőendő feleségem, akkor azt mondom: nem téma. Ha az, jó, ha nem, akkor se teszek szemrehányást. Én se élek remeteéletet, tőle milyen alapon követeljem meg, hogy apáca legyen? Ami volt, volt, az csakis és kizárólag rá tartozik. Még arra se vagyok kíváncsi, hogy hány sráccal feküdt le.

A 29 éves: Megcsavarta a kérdést, nem baj. Egy húsz éven fölüli, független, önálló, kereső nőtől szüzességet várni, illetve elvárni, a lehető legnagyobb marhaság! Az a férfi, aki ilyen követel manapság, fafejű, korlátolt, múlt századi gondolkodású. Hogy milyen legyen a leányzó családi állapota? Szerintem mindegy. Mert minden állapot-nak megvan az előnye is, a hátránya is. A hajadonnal, hogy mindkettőnek ez lesz az első házassága, jó is és rossz is. Mert egyikünk se ismeri a házasság buktatóit. Ha elválttal kerülnek össze, annak nagy előnye lenne, hogy ő már tudja, mi a házasság és esetleg épp a tapasztalatai birtokában könnyebben elkerülhetnénk a nehéz helyzeteket.

— S az özvegy?

— Jaj, azt ne! Semmiképp. A meghalt férj mindig megszépül és megjavul. Volt egyszer egy özvegyasszony ismerősöm, egy hónapig bírtam ki. Azalatt már a férje valamennyi anyajegyeről tudtam...

Az 1977-ben Magyarországon kötött 97 015 házasságból 77 755-ben a férfinek ez lett az első házassága.

A 77 755 nőtlen férfi közül

70 896

özvegyet vett feleségül

522

elválat vett feleségül

6 337

A 77 755 nőtlen férfi közül 72 693 harminc év alatti volt.

(Demográfiai Évkönyv, 1977. KSH.)

Lesz-e maguknál egyenjogúság? Segít-e feleségének a házi munkában, gyermeknevelésben?

A 19 éves: Nem vagyok híve ennek a nagy egyenjogúságnak! Vannak női feladatok és vannak férfimunkák. Gyereket nem szülhetek a feleségem helyett. Nem tudok és nem is akarok megtanulni főzni, takarítani, mosni. A nehéz munkában, vagy ha beteg lesz és megkér rá, segítek neki. Csakhogy azt látom a haverok közt, hogy a nők nagyon el tudnak szemtelenedni és ki akarják használni a férjüket. Már van olyan haverom, pedig nem is rég nősült, aki meló után be nem jönne egy pofa sörre, a meccsken azóta színét se látjuk, rohan bevásárolni, megy haza főzni, szóval teljesen előnőiesedett. Én nem hagyok kiszűrni magammal, az szent.

A 24 éves: Úgy tervezem, hogy mivel ő is dolgozik, a házi munkákon is megosztozunk. Szívesen viszem el a ruhát a patyolatba, a bevásárlásban, cipekedésben is segítek neki. Ma már a családon belüli igazságos munkamegosztásra kell berendezkedni.

A 29 éves: Azt hiszem, ezt nem lehet előre meghatározni. Az együttélés során adódhatnak olyan helyzetek, amikor szerepet kell cserélni. Ha, mondjuk, a másik tanul, vizsgákra készül, vagy valami nagyobb lélegzetű munkán dolgozik, akkor az működteti a háztartást, aki jobban ráér. Vagyis, ha a feleségem tanul, vizsgázik, akkor én. Egyébként ki-ki csinálja azt, amihez jobban ért. Nem zárkózom el a házi munkától, de szerintem a minimálisra kell csökkenteni. Vacsorát például nem kell főzni. Persze, ez egyértelműen pénzkérdés. Azt semmiképp sem engedem, hogy a házi munka elhatalmasodjon rajtunk, és elvegye az estéinket, a hétvégeket.

Mi a véleménye a válásról?

A 19 éves: Bele kell kalkulálni az életbe, nincs mese. A legtöbb embernek nem sikerül az első házassága.

— Mit gondol, miért nem?

— Nem volt szerencsésük.

— Maga tehát számít arra, hogy nem sikerül a házassága?

— Nem nagy tragédia. Főként, ha nincs gyerek.

A 24 éves: Sajnos, számolni kell a válással. A szüeim pokoli rossz házasságban éltek, hárman voltunk gyerekek, miattunk nem váltak el. Végigfúlódtak egymás mellett húsz évet. Amikor a legkisebb húgom is leérettsgizett, elváltak. Azóta anyu férjhez ment, apu megnősült és mindketten boldog házasságban élnek. Bár korábban elváltak volna! A rossz léghő, a feszültséget nagyon megérez-

tük mi, gyerekek, velünk tettek volna jót, ha időben különmennek. Azt mondom, inkább a válás, mint az együttélés pokla. Azt nem hiszem, hogy bárki is úgy álljon az anyakönyvvezető elé, amikor házasodik: legfeljebb elválnak. De azért gondolni kell rá, esetleg az lesz a vége...

A 29 éves: Nem szeretnék válni! Persze, ki szeretne? Ki indul úgy egy házasságba? Néhány munkatársam romlófélben levő házasságát és válását végigasszisztáltam, pokoli volt, pedig nem is én voltam a szenvedő fél. A válás erkölcsileg, idegileg, egészségileg, anyagilag, teljesen tönkreteszi az embert. A gyerekeket is rettenősen sajnálom. Tulajdonképp épp a sok válás riasztott el eddig a házasságtól. Az az érzésem, túl könnyen válunk. Nem is egy esetben komoly indok nélkül, az első összekoccanáskor kimondják: nem kínlódom veled tovább! Aztán a „súlyos” problémák a második házasságukban is előjönnek. Épp úgy baj van a pénzzel, a megértéssel, a hűséggel, mint az első házasságukban. Másodsorra mégse szaladnak a bíróságra! Ehelyett leülnek és megbeszélik az életüket... Szerintem alaposabban kellene megfontolni mindkettőt: a házasságot is, a válást is.

Íme három fiú felfogása, véleménye a párválasztásról, a házasságról.

A legidősebb tiszta ügy. Egy kiforrott ember véleményét olvastuk. Aki kicsit már kiábrándult, kicsit meg is csontosodott, de ismeri önmagát és tudja, mit, mennyit várhat a másik embertől. Egyébként Krisztián Ferencnek hívják, magassága 180, súlya 72 kg. Haja fekete, szeme fekete, bal arcán három anyajegy.

A középső fiút Kovács Pálnak hívják. 170/59. Haja barna, szeme zöld, arca ovális. Őt épp annyi idő — vagyis öt év — választja

el Krisztián Ferencetől mint a legkisebb fiútól. Mégis, a „nagyobbhoz” áll közelebb. Sokat látott, hallott, tapasztalt már ő is, de benne még van illúzió. Valószínű, nem fogja elhamarkodni a házasságát.

Nem így a harmadik, a tizenkilenc éves. Aki önmagát már érettnek tartja a házasságra, csak éppen mindaz, amit elmondott, az ellenkezőjét bizonyítja.

A házasságkötés előtt „három-négy hónapi ismeretség elegendő”. „A házasság két egymást szerető ember együttélése”.

Mi az, ami elengedhetetlen a házassághoz? — kérdésre a válasza: „Szerelem, szépség, hűség”.

„Akit én elveszek, az olyan szép lesz, hogy ha megyünk az utcán, a hapsikat az irigységtől kitöri a frász”.

Nem segít majd a házi munkában, mert „nem hagyok kiszúrni magammal”.

Véleménye a válásról: „Nem nagy tragédia”.

„Miért nem sikerül sok házasság?” kérdésre a válasza: „Nem volt szerencsém”.

Ha ő, a 19 éves, szőke hajú, kék szemű, szeplős arcú Kiss Péter ma, vagy holnap találkozik azzal a lánnyal „aki olyan szép, hogy ha megyünk az utcán, a hapsikat az irigységtől kitöri a frász” és három-négy hónapi ismeretség után feleségül veszi, szinte bizonyos, hogy nem lesz szerencséje.

Nem lesz, hát nem lesz. Ő akarta — mondhatjuk.

Igen ám, csak hogy 1977-ben az összes házasságok 7,9 százalékát — 7653-at — a Kiss Péterek kötötték. A 19 év alatti „férfiak”.

Sulyok Katalin

Hazardjáték

Szokrát dobál az áprilisi nap, hajnali párak hizlalják és fényesítik a legelő gyöpét. A domb térdéig őszi vetés nyújtózkodik fel, mint zöld takaró. Zsenge búzaszálak mártóznak a tavaszi fényben. B. Lászlónak, a termelészövetkezet agronómusának, aki e látvány kedvéért cipelt a meztelen magaslatra, minden oka megvan a lelkesedésre. Körbenéz, leheveredik a hűvös földre, fogai között fűszálat rágcsál, kóstolgat.

— Az első csatát megnyertük, a tél alig okozott kárt — mormolja szájában a zöld ízzel, s szeme elé tavalyi képek tolnakodnak. Egy éve a k.-i közös gazdaság vezetői káromkodva tértek vissza a korai határszemeről. A fagy futballpályai területeken végzett a vetéssel, száz hektárt kiszántottak, nem győzték a felülvetést. Az izgága természet egész évben keserítette életüket.

— Hányszor elmondtuk már: a mezőgazdaság műhelyének se oldala, se teteje. Ki biztosítja, hogy az elszört mag kikel, felcseperedik, beérik? — kérdezi B. feltápáskodva a mezei csendélet közepén. — Minden lépésünk kockázattal jár...

Két évtized példáit sorakoztatja fel igazának bizonygatására. Esős heteket betakarítás idején, amikor a kombájnok órákat mehettek, s a cukorrépaszedő gépeket gyárat munkásai helyettesítették. A fél országot megkörnyékezték a már mindenütt félredobott kéziszerszámokért. Gumicsizmákért, köpönyegekért szalajtották az anyagbeszerzőt. A növényvédelem elvégzésére érkezett helikopter a szél miatt csak ácsorgott, s a gyümölcsösben hiába füstöltek szalmamaglyakkal, a rózsaszín virágszirmok dermedten hullottak alá.

— Az állandó izgalom a termésért velejárója hétköznapijainknak. Ha minden simán menne, talán a szakma szépsége is megfakulna — magyarázza az agronómus.

Elhajtunk a szakosított telepre is. Az elletőistálló patikatiszasságú. Az infralámpák fényében néhány napos rozsdásbarna foltos borjak sütkéreznek, jámborul báméskodnak a fehérköpenyesekre. V.-né, az idős gondozó előbb megitatja a szomjas jószágokat: — Az imént járt itt a doktor úr! Mindent rendben talált — lelkesedik az agronómus előtt.

— Elegendő egy parányi kórokozó, az állategészségügyi előírások megsértése, és milliók veszhetnek kárba — érzékelteti B. a kockázat mértékét a kerítésen belül. Egy ilyen nemkívánatos esemény az egész gazdaság biztonságát veszélyezteti.

A gondozóasszony még emlékszik rá, harminc-negyven éve, karácsonykor „aprószenetek” jártak a faluban. A pásztorok vesszőnyalábbal kopogtattak be a portákra. A gazdaasszony annyit húzott ki belőle, ahány tehén akadt a háznál. Megcsapkodta a csordás lábszárát, aki ugrándozva kiabálta: „Ugró legyen a kisborjú!” Az agrármérnök elmosolyodik a homályba merült szokás felidézésén... Tavasztól őszi villanypásztor őrzi a marhákat, a borjúelhullás pedig elenyésző.

— A tébécé, brucellózis ismeretlen fogalom nálunk. A leadott hízők a legjobb minősítést kapják — dicsekednek a telepiek.

A termelészövetkezet elnöke is magasztalja az állattenyésztőket.

— Derék emberek! — mondja. — Én nem az időjárást tartom a legnagyobb rizikónak, hanem az embert. Ha sikerül traktorosokat, fejszőket céljaink szolgálatába fogni és mozgósítani, tőlünk zuhoghat, fagyhat, jöhet az aszály. De egy-két ember szaván még nem lehet várat építeni... Azt szeretnénk megértetni mindenkivel, hogy jelentősége van a legapróbb tévedésnek is, a kár, még, ha száz forint is, valamennyiünk vesztesége...

Az egyik kiváló erőgépező hazafelé menet betért a kocsmába. Sebtiben lehörpintett két kisfröccsöt, s nehogy rendőrökkel találkozzon, dülőúton igyekezett tovább. Balszerencséjére árokba csúszott, s bár a gépnek baja nem esett, a gazdaság vezetősége példásan megbüntette.

— Fájt a szívem, hiszen a legjobb brigádevetőlünk volt szó, de kivétel nincs. Ebben a gazdasági helyzetben a mérce mindenre egyformán érvényes — kommentálja az esetet a tsz-elnök.

Reggel fél ótkor bekapcsolja a rádiót; mert hiába tartja a legnagyobb kockázati tényezőnek az embert, az időjárás mégsem lehet mellékes. Hallgatja, aznapra mit ígér a meteorológiai intézet.

A város újjáépített terén a pad körül tucatnyi tizenéves szorong. Kora délutáni langyos szellő csimpaszkodik loboncaikba, csik-

landozza a srácokat, akik ügyet sem vetnek rá, belemelegedtek játékukba. Snóbliznak. A tömszi szőke a szővivő, kotorászik rövid bőrkabátjának zsebében, hangosan csörgeti a pénzdarabokat. Ökölbe szorult kezek lendülnek előre, mint egy titkos eskü alkalmával.

— Hé!

— Ne röhögtes! Ez csak kettő.

— Snóbli! — rikolt diadalittasan a szőke. Az utána következők elvetik korábbi tippjeiket, ajkaik lassú mozgása jelzi, hogy számolnak. Végül kinyílnak a kezek. Senki nem talált. A szőke fiú izzadt tenyerében egyetlen pénzdarabot szorongatott. A többiek ránéznek és lassan ocsúdnak. A blöff sikerült. Hahótában tör ki a társaság.

Először nem értik a kérdést. Kockázat? Ez is valami hazardjáték? Hányan kellene hozzá? Dobókockával játsszák? Elmés kérdéseket röppentenek fel vihorászva.

— Én mindennap rengeteget kockáztatok. Tessék elképzelni. Sz.-ből járok be autóbusszal. Ki vagyok téve a közlekedési baleset veszélyének! Ha meg az órára nem készülnék, a fizikatanárunk kíváncsi kérdéseinek. Ebédkor az ételmelegedésnek, a tornateremben a bordatörésnek. Az egész életem egyetlen nagy kockázat — hadarja sajnálkozva a negyedik szakközépiskolás, s társai hirtelenjében nem is tudják, komolyan vegyék-e szavait.

— Szerintem az a legnagyobb kockázat, amikor veszek két mozijegyet, s a csaj nem biztos, hogy eljön — hangzik az újabb válasz.

— A zugpálinkafőzés!

— Nekem az elégtelen, mert búcsúzatok a heti zsebpénzemtől, s kétségé válik a nyárra beharangozott lengyelországi kirándulás...

— Kockázatos dolog az egyetemre jelentkezés is. Az ember hónapokig készül, kimarad a legjobb bulikból, elkerül a barátai, szakít vele a barátjáné, s még csak azt sem tudja biztosan, megéri-e vállalni az áldozatot. S, ha nem vesznek fel? És jövőre sem? — kérdezi a társaságból az egyetlen rövid frizurás fiatalember. Kezében zavartan csörgeti az aprót, félreérthetetlenül célozva arra, hogy mielőbb szeretnék folytatni kedvenc időtöltésüket.

— Másra gondoltam. Komolyabbra. Mondjuk egy ipari nagyüzemben mit takarhat ez a szó, vagy társadalmi méretekben?